

فقر سینمای ایران درباره ۱۳ آبان

احسان رحیمزاده / جام جم

داستان عاشقانه با پلیسی خودش را روایت می‌کند. نکته طنز ماجرا اینجاست که در ابتدای فیلم آرگو عبارت «این فیلم براساس یک داستان واقعی ساخته شده است» نقش می‌بندد. آن هم ابتدای فیلمی که برداشتی آزاد از ماجرای اشغال لانه جاسوسی محسوب می‌شود و تخیل نویسنده و فیلمساز در بسیاری از لحظاتهش خودنمایی می‌کند. به عنوان مثال می‌توان به صحنه هیجان‌انگیز خروج هواپیمای حامل فراری‌ها از ایران اشاره کرد. این صحنه آنچنان پر تعلیق طراحی شده که حتی اگر بیننده پایان داستان را هم بدانند باز هم دچار دلهره می‌شود. این در حالی است که مندرج، جاسوس سازمان سیا در خاطر اتش نوشته است: عملیات خروج از فرودگاه مهرآباد به نرمی ابریشم، یعنی بسیار ساده انجام شد.

جالب است این فرد بنا به گفته کارتر، فقط یک روز و نیم در ایران بوده است، اما در فیلم می‌بینیم او اقامت طولانی مدتی دارد و در همین زمان فراخ اتفاقات تخیلی قصه (فیلمسازی و گرفتن مجوز و...) را شکل می‌دهد. سارا شورد، یکی از سه آمریکایی که سال ۲۰۰۹ در ایران بازداشت شده بود در انتقاد از این فیلم نوشت آرگو حقیقت‌های ایران را محومی کند و استدلال کرد قهرمان واقعی این فیلم زنی ایرانی است که در سفارت کانادا کار می‌کرده، اما در فیلم به او بهای کافی داده نشده است.

دروغ دیگر فیلم در تصویر خشن و غیر منطقی است که از مردم ایران ارائه می‌دهد. در این رابطه بد نیست به اظهار نظر امید حبیبی نیا، منتقد فیلم و پژوهشگر ارتباطات سیاسی اشاره کنیم که گفت: چهره‌های که از اکثریت ایرانی‌ها در فیلم نشان داده شده تنها با واقعیت عینی، بلکه با واقعیت زمانی آن نیز متفاوت است.

کارگردان آرگو از ماجرای واقعی (فرار شش آمریکایی به کمک سفارت کانادا) استفاده می‌کند و در کنارش جزئیات مورد نظرش را هم با رنگ و لعابی دروغین، واقعی جلوه می‌دهد. این گونه است که مخاطب خارجی درباره جزئیاتی مثل مسلح بودن دانشجویان ایرانی حین ورود برای اشغال پرس و جو نمی‌کند و آن را همان گونه که نشان داده شده باور می‌کند. مخاطب عامی که درباره مسائل داخلی ایرانی اطلاعی ندارد چون چارچوب قصه را پذیرفته است احتمالاً به جزئیات هم اعتماد می‌کند.

در پاسخ به آرگو باید فیلم‌هایی ساخته شود که تعلیق و کشش این فیلم را داشته باشد و در عین حال تصویری واقعی از جزئیات مورد اشاره را در برابر چشم مخاطب قرار دهد. هر چند حالت ایده‌آلش این است که سینمای ایران خودش درباره صدها موضوع ریز و درشت سیاسی پیشقدم شود و موضعش همیشه واکنشی نباشد.

داشته‌های تصویری سینما و تلویزیون ایران درباره ماجرای تسخیر لانه جاسوسی در سیزده آبان ۵۸ چندان زیاد نیست. همه آنچه در این باره ساخته شده محدود می‌شود به چند فیلم و تله‌فیلم و مستند که تازه آنها هم اصل ماجرا را هدف قرار ن داده‌اند و با چند واسطه به بازتاب‌های ماجرا پرداخته‌اند.

فیلم سینمایی «طوفان شن» ساخته جواد شمقدری، مستند «انقلاب دوم» به کارگردانی مجید ذوالفقاری، «۴۴ روز» به کارگردانی محمد شیروانی و تله‌فیلم «تخت جمشید سر روزولت» از معدود فیلم‌های مستند و داستانی است که نگاهشان را متوجه تسخیر لانه جاسوسی و حاشیه‌هایش کرده‌اند.

بعد از ساخت فیلم هالیوودی «آرگو» که تصویری جعلی از آن حادثه ارائه می‌داد، خلاف‌فیلم‌های داخلی با محوریت ماجرای ۱۳ آبان بیشتر به چشم آمد و گفته شد که سینمای ایران باید با فیلمی هنرمندانه و واقع‌گرایانه جوابی دندان‌شکن به آثار خیال‌پردازانه غرب بدهد. با این حال باز هم بنا به قاعده «هزار وعده خوبان یکی وفا نکند» اتفاق خاصی نیفتاد تا آرگو همچنان بی‌جواب بماند.

«پنجه شکسته»، عنوان سریالی است که قرار است با محوریت این موضوع در تلویزیون ساخته شود. این مجموعه در ۲۰ قسمت ۵۰ دقیقه‌ای طراحی شده و فعال‌در مرحله نگارش فیلمنامه قرار دارد و وارد مرحله پیش تولید نشده است. گفته شده داستان «پنجه شکسته» در شش کشور مختلف رخ می‌دهد و قرار است جوابیه‌ای در مقابل تحریفات آرگو باشد. آرگو با همه تأثیرات منفی‌اش حداقل این فایده را داشت که اهمیت ساخت فیلم‌هایی با محوریت مسائل سیاسی دهه‌های اخیر را در ذهن مسئولان مانده کند.

سینمای ایران نه تنها به ماجرای ۱۳ آبان آن گونه که باید و شاید نپرداخته، بلکه درباره سایر مسائل سیاسی بعد از انقلاب نیز کم کاری کرده است. در دوره‌ای که جواد شمقدری سکان معاونت سینمایی را به عهده داشت گفته شد قرار است سینمای سیاسی رونق بگیرد. این شعار چند سال بعد تحقق پیدا کرد و شاهد بودیم که چند فیلم با موضوع حوادث پس از انتخابات سال ۸۸ مثل «قلاده‌های طلا»، «پایان نامه» و «پل چوبی» ساخته شد. تفاوت آرگو با همه این فیلم‌ها در این است که به اصل ماجرا می‌پردازد و شخصیت‌هایی را به تصویر می‌کشد که مابه‌ازای واقعی دارند، اما در فیلم‌های نام‌برده شده فیلمساز ایرانی نیم‌نگاهی به اتفاق مورد نظر دارد و در حاشیه آن اتفاق،

نمایی از فیلم ضد ایرانی «آرگو» که روایتی تحریف‌آمیز از ۱۳ آبان دارد.